

گزارشی از پایان نامه ها

به کوشش: نجف هدایتی زاده

مقدمه

عصر ما را، به حق، می توان عصر پژوهش های علمی پیشرفته نامید و گسترش دانش و تکنولوژی نوین و توانایی استثنایی بشر معاصر، در حل معضلات و مسائل مبتلا به جامعه را، حاصل پژوهش خواند.

هر چه مسائل جامعه پیچیده تر باشد، لزوم انجام تحقیقات بارزتر خواهد بود و هر چه دامنه تحقیقات گسترده تر گردد، لزوم سرمایه گذاری و تربیت و جلب نیروهای محقق و همچنین ایجاد تشکیلاتی منسجم و پویا به منظور برنامه ریزی، اداره و جهت دادن به فعالیت های پژوهشی حیاتی تر می نماید.

در جهان امروز، کشورهایی که به استقلال ملی و اهداف توسعه جامعه خویش بها

می دهند، در برنامه ریزی های استراتژیک و سیاست گذاری علمی خود، پژوهش را در اولویت نخست قرار داده اند.

حوزه و دانشگاه به عنوان برجسته ترین نهادهای علمی و انسان ساز و مترقی در کشور، رسالتی خاص در امر پژوهش برعهده دارند و اگر بپذیریم که توسعه و پیشرفت عمدتاً زاده تلاش انسان هاست، تعالی و رشد جامعه در گرو توانایی و استعداد نیروهای تحصیل کرده ای است که ثروت برجسته ملی و نیروی بالقوه ای محسوب می گردند و می توانند متضمن رشد فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی ملت باشند.

مؤسسه آموزش عالی باقرالعلوم (ع) بانگش فوق و رسالت:

۱. رشد و تعالی در زمینه های علوم اسلامی - انسانی و ارتقای آگاهی های علمی، پرورش قدرت ابداع و روح تتبع و تحقیق و کارایی جامعه اسلامی ایران؛
۲. تربیت نیروی انسانی متخصص با توجه به نیازهای عینی جامعه اسلامی ایران؛
۳. فراهم آوردن زمینه ها و امکانات آموزش، تحقیق و تبلیغ در زمینه مسائل علوم دینی و انسانی در حوزه های علمی؛

دوره های آموزشی و پژوهشی مختلفی را برای روحانیون و طلاب حوزه های مقدس علمی برنامه ریزی و اجرا نموده است که با عنایات خاص الهی و توجهات حضرت ولی عصر (عج) اولین گروه از دانشجویان رشته علوم سیاسی در مقطع کارشناسی ارشد با دفاع از پایان نامه فارغ التحصیل شده اند. پایان نامه به عنوان تأیید پایانی کار تحصیلی دانشجو است و نشانگر فعالیت های منسجم و خلاق وی به حساب می آید که با راهنمایی و ارشاد استاد راهنما و استاد مشاور تکمیل می شود و به پایان می رسد.

دانشجو در جلسه دفاعیه که با حضور هیأت داوران، استادان، دانشجویان و علاقمندان تشکیل می گردد، باید عصاره ای از آنچه را که تتبع نموده است بیان کند. در واقع او در این جلسه طرح یک مسئله علمی و روش انجام و نتیجه گیری کار خویش را به معرض آزمایش نهایی می گذارد.

اولین جلسه دفاعیه پایان نامه‌های دانشجویان رشته علوم سیاسی، مقطع کارشناسی ارشد مؤسسه در تاریخ ۱۳۷۷/۸/۷ با حضور رئیس، معاون آموزشی - پژوهشی، مدیر پژوهش، استادان، دانشجویان و محققان و صاحب نظران با سخنان آیت‌الله معرفت، استاد حوزه و دانشگاه، برگزار گردید که گزارش مشروح آن در ذیل می‌آید.

سخنان آیت‌الله معرفت

بسم الله الرحمن الرحيم. الحمد لله و السلام على عباد الذين اصطفى محمد و آله الطاهرين.

یکی از مسائل اساسی و اسلامی، آشنایی با سیاست است و مفاد حدیث معروف «من أصبح و لم یهتم بامور المسلمین فلیس منهم» آن است که روزانه، هر مسلمانی باید پیش از هر چیزی به امور مسلمین پردازد؛ امور که جمع است و به مسلمین اضافه شده مقصود شئون عامه است. یعنی به جریانی که مربوط به عامه مسلمین است بیندیشد؛ یعنی یک فریضه اسلامی است، تا این حد که اگر چنین نباشد لیس منهم؛ و این اهمیت موضوع را می‌رساند. لذا طبق این حدیث، آشنایی با جریانات سیاسی روز از اهم فرایض اسلامی به شمار می‌آید و اگر چنین نباشد، معنایش این است که مردم به امور جاری در کشور بی‌تفاوتند. و این رشد سیاسی را پایین می‌آورد؛ و برعکس، اگر اهتمام بورزند، یعنی رادیو گوش بدهند، روزنامه بخوانند، مسائل رسانه‌های عمومی را پیگیری کنند و واقعاً مواظب باشند، دست‌کم در حد اطلاع که در بالا چه می‌گذرد، این خودش بینش سیاسی ایجاد می‌کند. اسلام می‌کوشد تا آحاد امت از لحاظ بینش سیاسی رشد کافی پیدا کنند و لذا اگر ما بگوییم سیاست ما برخاسته از دین ماست حقیقتی را گفته‌ایم، واقعیتی را گفته‌ایم؛ نخواسته‌ایم مبالغه کنیم.

و آنچه در گذشته گذشت، بیشتر این تفکر بود که «ما لنا و التداخل فی شئون الدولة»؟ اصلاً ما را چه به این که در شئون دولت دخالت کنیم؟ این شعار غالب کسانی بود که این طرز تفکر بر آن‌ها حاکم بود؛ یا این که صلاح مملکت خویش خسروان دانند، این طرز

تفکر معنایش این است که مردم باید تماشاگر باشند. ولی اسلام می‌گوید خیر؛ در مسئله نظارت بر رفتار دولت، پیغمبر می‌فرماید: اگر مردم نظارت خود را بر رفتار دولتمردان انجام ندهند این از موبقات است. می‌فرماید: سه چیز از موبقات است، یعنی موجب هلاکت و از بین رفتن است؛ یکی ترک نصح ائمة المسلمین است.

این‌ها را برای این گفتیم که نشان دهیم مسائل سیاسی جزء برنامه‌های دینی ماست و چه شایسته‌تر از این که حوزه این کار را به عهده بگیرد. حوزه نگوید من فقط در مسائل فقهات کار می‌کنم؛ درست است، حوزه در فقهات کار می‌کند، اما مگر سیاست جزء مسائل فقهات نیست؟ پس این بارقه حسنی را که به دست افراد روشن ضمیری که این مؤسسه نتیجه آن است به وجود آمده، باید خیلی مغتنم بشماریم. هم باید اساتید حوزه اهتمام کنند، هم اساتید دانشگاه. چون بالاخره ملت ما همه مسلمان هستند و این مسئله پذیرفته نشده که دین و سیاست چیزی غیر قابل تفکیک‌اند. این را هم دانشمندان دانشگاهی و علمای حوزه به طور قطع می‌دانند. پس باید دست به دست هم بدهند و چنین نهادهایی را بارورتر کنند. ولی یک مقدارش بستگی دارد به خود دانشجویان که در این مؤسسه شرکت دارند؛ یعنی این‌ها فکر نکنند که این دانشگاه یک دانشگاه معمولی است. به عقیده من این یک دانشگاه ویژه است، ویژگی خاصی دارد، یعنی می‌خواهد مسئله انسجام دین و سیاست را تبلور دهد. پس این بستگی به کوششی دارد که شماها انجام می‌دهید. در کلاس‌ها، در درس‌ها و مخصوصاً در پایان نامه‌ها، باید سعی کنید آبروی اسلام و آبروی حوزه حفظ شود. چون حوزه نهادی است که می‌خواهد دین را به دنیا نشان دهد، خوب بخشی از دین، سیاست است. چه بهتر که از همین جا ارائه شود. دانشگاهی که صرفاً برای سیاست وضع شده، نمی‌تواند این رسالتی را که این دانشگاه به عهده گرفته، انجام دهد. پس بکوشید که این خصیصه اسلامی را با کوشش خود هر چه درخشنده‌تر، شکوفاتر و پر بارتر انجام دهید، تا انشاء الله آمادگی برای ظهور حضرت حجت حاصل بشود و ما خود را آماده آن روز کنیم.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

دفاعیه طلبه - دانشجویان

الف) کارشناسی ارشد

۱) نجف لکزایی

در ادامه جلسه آقای نجف لکزایی پایان نامه خود را تحت عنوان «اندیشه سیاسی محقق سبزواری» که با راهنمایی دکتر حسین بشیریه و مشاوره آیت الله محمدهادی معرفت تنظیم کرده بود، مطرح و به دفاع از آن پرداخت. وی در بررسی علت انتخاب موضوع پایان نامه گفت: مراجعه به تاریخ گذشته در واقع بازگشت به گنجینه‌های گرانبهای فرهنگی و فکری ماست که با کمک آن‌ها می‌توان آینده را با موفقیت بیشتری سیر نمود. ایشان در پاسخ به سؤال اصلی «اندیشه سیاسی محقق سبزواری چیست؟» گفت: این اندیشه در پی پاسخگویی به ضرورت‌ها، معضلات و نیازهایی بوده است. و این فرضیه را ارائه داد؛ سبزواری به رغم استفاده از اندیشه‌های مسلط سیاسی اجتماعی پیشین، اندیشه سیاسی ویژه‌ای را شکل داده که در این پژوهش «اندیشه اصلاحی» نام گرفته است.

همچنین این اندیشه برخاسته از نابسامانی‌های عصر وی و تفکر لزوم اصلاح نظام سیاسی و تنظیمات دولتی بوده است، این فرضیه با این پیش فرضها شکل گرفته است که اندیشه سیاسی پیوسته پاسخی به مشکلات عصر اندیشه پرداز است.

سازمان دهی پایان نامه شامل طرح کلی تحقیق، محقق سبزواری و زمانه وی، جایگاه روضه الانوار عباسی در طبقه‌بندی‌های اندیشه سیاسی اسلام، مبانی اندیشه سیاسی محقق سبزواری، جایگاه دولت در اندیشه سیاسی سبزواری، رابطه فرد و دولت در اندیشه سیاسی سبزواری، اسباب زوال و بقای دولت، اندیشه اصلاحی در عصر صفوی و نتیجه می‌باشد. همچنین در پیوست پایان نامه گزیده روضه الانوار عباسی و بخشی از مقدمه رساله خلافیه آورده شده است. این پایان نامه با امتیاز عالی مورد تأیید هیأت داوران قرار گرفت.

(۲) محمد پزشکی

در ادامه جلسه آقای محمد پزشکی پایان نامه خود را تحت عنوان «شیوه حکومت دینی در نظریه‌های معاصر ایران» که با راهنمایی دکتر حسین بشیریه و مشاوره آیت‌الله محمد هادی معرفت تنظیم کرده بود، مطرح و به دفاع از آن پرداخت. وی به فضای فکری‌ای که موجب شده است تا این موضوع را انتخاب نماید اشاره و سیر اندیشه حکومت دینی از زمان مشروطه تا به امروز را بیان نمود.

ایشان در پاسخ به سؤال اصلی «نظریه عمومی حکومت در رهیافت دین - مردم سالاری چیست؟» این فرضیه را ارائه داد: رهیافت دین مردم سالار نظریه خاصی از حکومت ارائه نکرده است، بلکه عناصر ده گانه نظریه‌های حکومت (معنای حکومت، ماهیت حکومت، ابعاد حکومت، ابزار حکومت، پیش فرض‌های حکومت، ارزش‌هایی که در حکومت هستند، شرایطی که یک حکومت در آن به وجود می‌آید، چگونگی توجیه حکومت، مکانیسم حمایت حکومت و شکل حکومت) را مورد ارزیابی قرار می‌دهد و آن‌ها را یا نمی‌پذیرد و یا با اصلاحاتی می‌پذیرد.

آقای پزشکی برای اثبات فرضیه خود به بررسی اندیشه سیاسی هفت نفر از اندیشمندان دینی دوره مشروطه و انقلاب اسلامی پرداخته و چهار مدل مشروطه دینی، نخبه‌گرایی دینی، قانونی در رهیافت دینی - مردم سالاری و قانونی امام (ره) در رهیافت دین سالاری را مورد چالش قرار داده و در نهایت، مدل مشارکت دینی را به عنوان پنجمین مدل حکومت دینی ارائه می‌دهد.

سازمان‌دهی پایان نامه شامل طرح کلی پژوهش، سرشت حکومت دینی، خاستگاه حکومت دینی، روش حکومت دینی، شیوه حکومت دینی و نتیجه‌گیری موضوعی می‌باشد. این پایان نامه با امتیاز خیلی خوب مورد تأیید هیأت داوران قرار گرفت.

ب) کارشناسی

این مؤسسه به منظور نیل به اهداف و آرمان‌های خود با اخذ مجوز از شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی، پایان نامه را برای دانشجویان مقطع کارشناسی نیز لازم و اجباری نموده است که تا کنون شش نفر از این طلبه - دانشجویان موفق به دفاع از پایان نامه خود شده‌اند. در ادامه، گزارش جلسات دفاعیه طلبه - دانشجویان دوره کارشناسی نیز که قبلاً انجام شده است، ارائه می‌گردد.

۱) حسن نوربخش

آقای حسن نوربخش پایان نامه خود را با عنوان «مشارکت سیاسی در نظام سیاسی اسلام» که با راهنمایی حجت الاسلام و المسلمین داود فیرحی و مشاوره دکتر سیدرحیم ابوالحسنی تنظیم کرده بود، مطرح و به دفاع از آن پرداخت. وی در پاسخ اصلی «الگوی مشارکت سیاسی در نظام سیاسی اسلام چیست؟» این نتیجه را می‌گیرد: نظام سیاسی اسلام با ساختار ولایت فقیهی مشارکت سیاسی ویژه‌ای را می‌طلبد که با مبانی انسانی و اسلامی سازگاری و توافق بیشتری دارد. مشارکت سیاسی در نظام سیاسی اسلام عبارت است از فعالیت عموم مردم به منظور تأثیرگذاری و نفوذ در تصمیمات سیاسی که همراه با انگیزه‌های دینی و مذهبی بوده و منبعث از عناصر مشارکتی همچون امر به معروف و نهی از منکر، شورا، نصیحت ائمه مسلمین و بیعت، که در تعالیم اسلامی و نظام سیاسی اسلام پیش بینی شده است.

سازمان دهی پایان نامه شامل طرح تحقیق، کلیات، اشکال مشارکت سیاسی، تحلیل عناصر مشارکت سیاسی در نظام سیاسی اسلام، رابطه فرد و دولت در نظام سیاسی اسلام و نتیجه تحقیق می‌باشد. این پایان نامه با امتیاز خوب مورد تأیید هیأت داوران قرار گرفت.

(۲) مهدی عباسی

آقای مهدی عباسی پایان نامه خود را با عنوان «مصالح ملی و اصول سیاست خارجی دولت اسلامی» با راهنمایی آقای محمد ستوده آرانی و حجت الاسلام و المسلمین محمد جواد ارسطو، مطرح و به دفاع از آن پرداخت. وی در پاسخ به سؤال اصلی «اصل کلی حاکم بر روابط برون مرزی دولت اسلامی چیست؟» این فرضیه را ارائه داد: «اصل کلی حاکم بر روابط برون مرزی و سیاست خارجی دولت اسلامی مصالح ملی آن است» و نتیجه گرفت که مکتب اسلام دینی است بر اساس مصالح، و عقل نیز نهایتاً باید با استفاده از یافته‌های خود و ملاحظه شرایط، در چارچوب شرع به تشخیص مصالح اقدام نماید. سازمان دهی پایان نامه شامل مقدمه، مفاهیم، اصول سیاست خارجی، مصالح ملی و نتیجه گیری می باشد. این پایان نامه با امتیاز عالی مورد تأیید هیأت داوران قرار گرفت.

(۳) غلامرضا ضابط‌پور

آقای غلامرضا ضابط‌پور پایان نامه خود را با عنوان «نقش روحانیت در دوران صفویه» که با راهنمایی دکتر سیدرحیم ابوالحسنی و مشاوره حجت الاسلام و المسلمین داود فیرحی تنظیم کرده بود، مطرح و به دفاع از آن پرداخت. وی در پاسخ به سؤال اصلی «رابطه روحانیت با دستگاه سلطنت در دوره صفویه چگونه بوده است؟» این فرضیه را ارائه داد: «بین روحانیت و دستگاه سلطنت رابطه متقابل بوده است و روحانیت در صدد کنترل دستگاه سلطنت جهت رعایت حدود مذهبی و اصول سیاسی اسلامی بوده است.» و نتیجه گرفت که دستگاه سلطنت برای پیشبرد اهداف سیاسی خود، به علما نیاز جدی پیدا کرد و از طرف دیگر علما نیز برای تبلیغ و اشاعه مذهب تشیع وارد دستگاه سلطنت شدند. سازمان دهی پایان نامه شامل مقدمه، سابقه، قدرت و مذهب صفویه، ساختار و سیاست صفویه، رابطه روحانیت و سلطنت در دوره صفویه، شیوه‌ها و مکانیزم نظارت و کنترل و نتیجه گیری می باشد.

این پایان نامه با امتیاز عالی مورد تأیید هیأت داوران قرار گرفت.

۴) محمود علی پور

آقای محمود علی پور پایان نامه خود را با عنوان «نقش روحانیت در دوره قاجار» که با راهنمایی دکتر سیدرحیم ابوالحسنی و مشاوره آقای سیدحسین فلاحزاده تنظیم کرده بود، مطرح و به دفاع از آن پرداخت. وی در پاسخ به سؤال اصلی «آیا روحانیت موجب مطلقه شدن قدرت قاجار شده است؟» این نتیجه را گرفت که «در عصر قاجار هر چند دولت باکسب مشروعیت و مطرح شدن مسائلی چون «ظل الله بودن شاه» و «واجب الاطاعه بودن شاه» از جانب برخی علما، به قدرت مطلقه دست یازیده بود، اما علما نیز با ارائه تئوری اذن، قدرت مطلقه دولت را محدود می نمودند و با ایفای نقش در مواردی چون جنگ ایران و روس، ماجرای گریبایدوف و جنبش تنباکو، به عنوان گروه ذی نفوذ عمل می کردند.»

سازمان دهی پایان نامه شامل دیباچه، سلسله قاجاریه، ساختار اجتماعی و سیاسی دوره قاجار، حکومت و پادشاهی از دیدگاه روحانیت عصر قاجار، ارتباط روحانیت با دستگاه سلطنت و نتیجه گیری می باشد.

این پایان نامه با امتیاز عالی مورد تأیید هیأت داوران قرار گرفت.

۵) عباس حیدری بهنونه

آقای عباس حیدری بهنونه پایان نامه خود را با عنوان «نظام سیاسی از دیدگاه فارابی» که باراهنمایی حجت الاسلام والمسلمین داود فیرحی و مشاوره آقای علیرضا صدرا تنظیم کرده بود، مطرح و به دفاع از آن پرداخت. وی در پاسخ به سؤال اصلی «ساختار نظام سیاسی فارابی با نظام سیاسی افلاطون شباهت بیشتری دارد یا با نظام سیاسی شیعه؟» این فرضیه را ارائه داد: «نظام سیاسی فارابی ساختار و کارکردی همانند نظام سیاسی شیعه دارد» و نتیجه گرفت که هدف اساسی فارابی از سیستم سیاسی خاص (مدینه فاضله)، تحصیل سعادت دنیوی و اخروی انسان است و مخازن این سیستم همان منابع دینی و اسلامی است. سازمان دهی پایان نامه شامل طرح کلی، مدل تحلیل سیستمی، ساختار نظام سیاسی از

دیدگاه فارابی، کارکرد نظام سیاسی از دیدگاه فارابی و نتیجه گیری می باشد.
این پایان نامه با امتیاز عالی مورد تأیید هیأت داوران قرار گرفت.

۶) محمد مهدی امامی

آقای محمد مهدی امامی پایان نامه خود را با عنوان «قدرت سیاسی در نهج البلاغه» که با راهنمایی حجت الاسلام والمسلمین داود فیرحی و مشاوره حجت الاسلام والمسلمین محمدجواد ارسطو تنظیم کرده بود، مطرح و به دفاع از آن پرداخت. وی در پاسخ به سؤال اصلی «آیا ساختار قدرت سیاسی در نهج البلاغه ساختار الهی - مردمی و یا مردمی و یا الهی می باشد؟» این فرضیه را ارائه داد: «قدرتی مورد قبول حضرت علی (ع) است که ساختار الهی - مردمی داشته باشد.»

سازمان دهی پایان نامه شامل طرح تحقیق، چارچوب نظری در باره قدرت سیاسی، مردم، حکومت، سرزمین، حاکمیت و نتیجه گیری می باشد.
این پایان نامه با امتیاز خوب مورد تأیید هیأت داوران قرار گرفت.

فهرست مقالات پیشنهادی فصلنامه علوم سیاسی شماره (۳)

«ویژه انقلاب و آزادی»

- ۱ - مفهوم آزادی سیاسی در لیبرالیسم، دموکراسی و اسلام.
- ۲ - مبانی فقهی و کلامی آزادی در مذهب شیعه.
- ۳ - رابطه آزادی و مبانی اخلاقی در مذهب شیعه.
- ۴ - برداشت‌های متفاوت از مفهوم آزادی در میان نیروهای فکری - سیاسی قبل از انقلاب اسلامی.
- ۵ - برداشت‌های متفاوت از مفهوم آزادی در میان نیروهای فکری - سیاسی بعد از انقلاب اسلامی.
- ۶ - آزادی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مفهوم و مرزها.
- ۷ - رابطه آزادی و اصل ولایت فقیه (یا مفهوم و مرزهای آزادی در حکومت دینی).
- ۸ - دین و آزادی در غرب (بعد از رنسانس).
- ۹ - دین و آزادی در ایران معاصر.
- ۱۰ - تاریخچه و مبانی آزادی در تمدن اسلامی (معتزله، شیعه، اشاعره).
- ۱۱ - آزادی و امنیت ملی.
- ۱۲ - آزادی و توسعه (سیاسی - اقتصادی).
- ۱۳ - آزادی و عدالت در اسلام.
- ۱۴ - آزادی و بنای تمدن جدید اسلامی - ایرانی.
- ۱۵ - جایگاه شورا (شوراها) در زندگی سیاسی - اجتماعی امروز ایران (شوراهای شهر و روستا، مجلس شورای اسلامی، مجلس خبرگان و ...).
- ۱۶ - جایگاه و نقش اصل شورا و مشورت در اندیشه سیاسی شیعه.
- ۱۷ - آزادی و مطبوعات در جمهوری اسلامی (آزادی مطبوعات).
- ۱۸ - فرهنگ سیاسی آزادی‌پذیر.
- ۱۹ - دین، آزادی و احزاب.

توجه: آخرین مهلت برای ارسال مقالات دهم بهمن ماه ۱۳۷۷.

فرم اشتراک

نام خانوادگی:	نام پدر:	متولد:	شغل:
میزان تحصیلات:	مجله درخواستی:	از شماره:	تعداد نسخه درخواستی:
شماره فیش بانکی:	به مبلغ:	ریال:	
نشانی استان:	شهرستان:	خیابان:	پلاک:
کد پستی:	تلفن:	تاریخ:	امضا:
محل گواهی برای استفاده از تخفیف:			

هزینه اشتراک در سال ۱۳۷۷: ۱۲۰۰۰ ریال.

هزینه اشتراک با تخفیف برای طلاب، اساتید و دانشجویان در سال ۱۳۷۷: ۱۰۰۰۰ ریال.

شماره حساب: جاری ۲۷۷۰ بانک صادرات شعبه ۱۲۳۹، میدان شهدای قم به نام توزیع نشریات

دفتر تبلیغات اسلامی.

یادآوری: ۱. از ارسال وجه نقد خودداری فرمایید.

۲. برای ارسال وجوه خود تنها از شعبه های بانک صادرات استفاده کنید.

۳. لطفاً در صورت تغییر نشانی خود، مراتب را بی درنگ به ما اطلاع دهید.

۴. جهت استفاده از تخفیف ارائه گواهی ضروری است.

۵. در صورت افزایش بهای مجله، هزینه اشتراک افزوده می شود.

نشانی: قم، ص پ ۵۸۵ - ۳۷۱۸۵، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی،

تلفن ۷۳۹۲۰۰، نمابر ۷۴۲۱۵۴.

